

მეფე

1883-1889

გ ა ზ ე თ ი ს . თ ა ს ი :

«მეფესი»

«მეფესი» რუსული გამოცემით

12 თვეთი 5 მან 12 თვეთი 6 მან.
6 — 3 — 6 — 4 —

გაზეთის ფულის და ყოველ გვარი წერილების გაგზავნა
შეიძლება ამ ადრესით: *Въ Копиальн. В. контору
редакцiи „Миреми“ (Пастыр).*

ყველა სტატიები და კორესპონდენციები, რომელნიც
რედაქციაში იქნებიან გამოგზავნილი დასაბეჭდავად, უფოდ
გრცლად და გასაგებად უნდა იყვნენ ავტორთაგან ხელ-
მოწერილი. ავტორთაგან გამოგზავნილი სტატიები შეიძლება
ხან-დის-ხან შემოკლებით და შესწორებით დაიბეჭდონ.

სტატია, რომელნიც არ დაიბეჭდებიან, სამი თვის განმავ-
ლობაში შეიძლება ავტორებს მათის ხარჯით უკანვე დაუბრუნოს.

სტატიები მიიღებიან რუსულ ენაზე და წერილებიც და
თარგმნით დაიბეჭდებიან.

«მეფესი» გამოდის თვეში ორჯერ, ყოველი თვის თხუთმეტს და ოც-და-ათ რიცხვებში.

სოფლის მღვდლის ხმა მრავლთადად სამეკლესიო-
სამრევლო სამზრუნველოების და ძმობათა დაარ-
სების შესახებ.

დიდი ხანია, რაც უმაღლესი სასულიერო მთავ-
რობისაგან გამოცხადებულია, რომ ყველა მართლ-
მადიდებელ სამრევლოებში დაწესებულ იქმნეს საე-
კლესიო-სამრევლო სამზრუნველონი, რომელთაც ძმუ-
რი შემწეობა აღმოუჩინონ სამწყსოის ღარიბთ და
საწყალთ. მაგრამ ასეთნი სამზრუნველონი დღემდისაც
არ არსებობენ ჩვენში, თუმცა კი ფრიად საჭიროა
მათი დაარსება, რადგან ჩვენ ყველანი მართლ-მადი-
დებელნი ქრისტიანენი ვართ, და ქრისტიანებს ხომ
უნდა უყვარდეთ ერთმანეთი და უნდა ეწეოდნენ თა-
ვის შეუძლო ძმებს, მსგავსად უფლისა იესო ქრისტე-
სა, რომელმაც შეგვიყვარა ჩვენ და თავის თავი შეს-
წირა მსხვერპლად ჩვენი გამოხსნისათვის.

საეკლესიო-სამრევლო სამზრუნველო არის პა-
ტარა საზოგადოება კეთილ-მორწმუნე პირთა, რომ-
ელნიც ემსახურებიან თავის უფალს და მაცხოვარს
კეთილი საქმეებით, სიყვარულით და ქველ-მოქმედე-
ბით.

საეკლესიო-სამრევლო სამზრუნველოს შეადგე-
ნენ: მრევლის მღვდელი, მეღვინე, ეკლესიის მწა-
თე, სოფლის მამასახლისი, ექვსი ძმანი მოწყალე-
ბისა პატიოსან და კეთილ-მსახურ მეოჯახეთაგან აღრჩე-
ულნი და ექვსი დანი მოწყალეებისა, რომელთაც
თავის ნებით აღირჩეს სამრევლო. რიცხვი საზოგა-
დოების წევრთა მცირეა, მაგრამ ამ მცირე წევრთაც
შეუძლიათ მრავალი სარგებლობა მოიტანონ.

სამზრუნველოს ეყოლება ფულის შემკრებნი
პირნი, ეყოლება საკუთარი ხაზინადარი, ექნება თა-
ვის კასსა და თავისი წიგნი შესავლის და გასავლის
ჩასაწერად. სამზრუნველოს წევრთა კრება მოხდება
პირველად თვეში ერთხელ, შემდეგ კი ყოველ კვირა
დღეს. კრების განსახილველ საგნებად იქმნებიან სამ-
ზრუნველოს შესახები საქმეები.

სამზრუნველოს თავს მჯდომარედ დახელმძღვა-
ნელად უნდა იქმნეს მრევლის მღვდელი, ხოლო ხა-
ზინადარს ირჩევენ თვითონ სამზრუნველოს წევრნი
თვის შორის. სამზრუნველოს ფული არ შედის საე-
კლესიო ფულის ანგარიშში, თუმცა ეს ფულებიც შე-
ნახული იქმნება ეკლესიაში. ეკლესიის და სამზრუნ-
ველოს ფულები ცალ-ცალკე იქმნებიან შენახულნი.

შესავალ-გასავალი ფულისა და სამზრუნველოს დადგენილობანი უნდა ჩასწეროს წიგნში მედავითნემ სამზრუნველოის ყველა წევრთა თანადასწრებით. კითხვების განხილვის დროს თითოეულს წევრს სამზრუნველოისას აქვს თანასწორი ხმა, ხოლო მღვდელს როგორც სამზრუნველოის ხელმძღვანელს აქვს ორი ხმა. თუ რომელიმე კითხვის გარდაწყვეტის დროს კრება გაიყუარა ნაწილად, მაშინ საქმე წყდება იმ მხარისაკენ, რომლისაკენ იქმნება მღვდელი.

რა საქმეებს უნდა განაგებდეს საეკლესიო-სამრევლო სამზრუნველო?

საეკლესიო-სამრევლო სამზრუნველოს უწინარეს ყოვლისა უნდა ექმნეს სია თავის სამრევლოის ყველა ქვრივთა, ობოლთა და იმ პირთა, რომელთაც სიბრძნისა ანუ სხვა რაიმე მიზეზისა გამო არ შეუძლიათ მუშაობა. სამზრუნველომ ყველა ამ პირთ უნდა აღმოუჩინოს, შეძლებისა და გვარ, შემწეობა ფულით. შემწეობა უნდა მიეცესთ შეუძლებელთ წელიწადში სამჯერ, — ქრისტეს შობის, ბრწყინვალე აღდგომის და ღვთისმშობლის მიძინების დღესასწაულების წინ, რომ ამ ჩვენმა საწყალმა ძმებმაც ჩვენთან ერთად იღვესასწაულონ ეს დიდი და ბრწყინვალე დღეები. თუ ასე მოვიქცევით, მაშინ ეს ჩვენი საწყალი ძმები დარწმუნდებიან, რომ ჩვენ ისინი არა გყავიან დაეწყებულნი, დარწმუნდებიან იგინი, რომ ქვეყანაზე არიან კეთილნი ხელნი, რომელნიც ზრუნავენ მათზე, და ის საზოგადოება, რომელთა შორის იგინი სცხოვრებენ, არის საზოგადოება ქრისტიანული, წმიდა და ღვთიური.

საეკლესიო-სამრევლო სამზრუნველომ უნდა ფული ასესხოს მათ, რომელთაც შეხედებათ რაიმე უბედურობა ოჯახობაში. ასეთ უბედურების დროს ზოგიერთი მეოჯახე იძულებული შეიქმნება ხოლმე ისესხოს ფულები დიდის სარგებლით. ზოგჯერ 10-15 მანეთში იძულებულია გლეხი მისცეს მთელი თავისი მამულის ერთი წლის შემოსავალი. ამ შემთხვევაში საეკლესიო-სამრევლო სამზრუნველოს შეუძლია ასესხოს ფული ასეთ პირთ და ზოგიერთ შემთხვევაში გამოართვას მათ ათი ან ხუთი პროცენტი.

საეკლესიო-სამრევლო სამზრუნველომ უნდა იზრუნოს, რომ ქრისტიანულის წესით იქმნენ დასაფლავებულნი შეუძლებელი მიცვალებულნი. პეგლა ჩვენგანმა უწყის, რომ ყოველი უსახლკარო კაცი დახეტება ქვეყანაზე, ვინც ფეხები უძლებს. როდესაც შეუძლებლად ხდება, მიღის თავის სოფელში, შედის ვისიმე ქოხში და იქვე კედება. ვინ უნდა დამარხოს იგი? ხშირად ასეთ საწყლებს ნათესავები და მეზობლები ყურადღებას არ აქცევენ. თითოეულმა ჩვენგანმა უნდა იცოდეს, რომ უსახლკარო კაციც ჩვენი მოძმეა, ქრისტიანია და მისთვისაც ეწოდება ქრისტე მაცხოვარი და სულმა წმიდამ განწმიდა იგი საიდუმლოებით. შეიძლება იგი ყოველად კეთილი კაცი იყო, მაგრამ გაჭირვებამ შეიძლება ცუდ გზაზე დააყენა, რადგან ძმური შემწეობა თავის დროზე მას არა ვინ აღმოუჩინა. მხოლოდ საეკლესიო-სამრევლო სამზრუნველოს შეუძლია მიიღოს თავის თავზედ ასეთი უსახლკარო პირთა დასაფლავება ქრისტიანულის წესით.

საეკლესიო-სამრევლო სამზრუნველო უნდა შეეწიოს ახალგაზრდა ღარიბ პირთ, რომ იგინი მოეწყონ ოჯახში. ხშირად ხდება, რომ საწყალი ქალი მიჰყვება ცოლად ღარიბ სასიძოს. ასეთ პირთ შემწეობა არსადგან არ ეძლევათ. საეკლესიო-სამრევლო სამზრუნველოს შეუძლია ცოტადენი შემწეობა აღმოუჩინოს ასეთ ქალებს და ააცლინოს იგინი უბედურებას.

საეკლესიო-სამრევლო სამზრუნველოს შეუძლია სხვა ბევრი კეთილი საქმეებიც გააკეთოს, როცა მისი საშუალება გაძლიერდება და იგი მოიპოვებს ხალხის თანაგრძნობას და სიყვარულს. მაშინ სამზრუნველო შეიძლება შემწეობა აღმოუჩინოს თავის ეკლესიას და თავის საეკლესიო სკოლას.

(შემაჯები იქმნება).

კავკასიის სამოქალაქო ბრძოლის კურთხევა თბილისში.

15 სექტემბერს, დილის ცხრა საათზე შეიკრიბნენ მიწვეული წარმომადგენელი დიდ-კაცობა და წარმომადგენელი ყოველგვარის წოდებისა და უწყებისანი კავკასიის გამოფენის კურთხევაზე. ამავე დროს თავი მოიყარა გამოფენაზე მშენებლის ქალაქის უმაღლესმა სამღვდლოებამ. ამ საათზედ მობრძანდა მისი მაღალ ყოვლად უსამღვდლოესობა, საქართველოს ექსარქოსი პალლადი, რომელსაც გამოფენის უმაღლესი შენობის წინ მიეგება შეკრებილი სამღვდლოება და საზოგადოება. სამღვდლოება შეიმოსა სამადლობელი პარაკლისის გადასახდელად. სწორედ ამ დროს მობრძანდა გამოფენაზე მისი იმპერატორებითი უმაღლესობა დიდი მთავარი მიხეილ ნიკოლოზის ძე თავისი უაღვრესტოესი ძით დიდი მთავარი სერგიოთ. მათ უმაღლესობათ თან მოჰყვნენ მთავარ-მართებელი კავკასიისა თავადი ღონდუკოვ-პორსაკოვი, სტატს-სეკრეტარი ბარონი ნიკოლაი, მშენებლის გუბერნატორი ზ. შერვაშიძე, თ. ლ. მელიქიშვილი, თ. ზ. ჭავჭავაძე და სხვანი. მათი უმაღლესობის მობრძანებისათნვე დაიწყო სამადლობელი პარაკლისი. პარაკლისის გათავების შემდეგ მისმა მეუფებამ, საქართველოს ექსარქოსმა პალლადიმ წარმოსთქვა შემდეგი სიტყვა:

და აკურთხნა იგინი ღმერთმან
მეტყველმან: აღორძნით და
განმარადით და აღავსეთ
ქვეყნაი და ეუფლენით მას
(შექ. 1, 28).

მიუგებოთ უყრადლება ამა სსდმრთო მცნების უკანასკნელ შესანიშნავ სიტყვებს: და უფლებდით ქვეყანასა ზედა. უფალმა ღმერთმა, აკურთხა რა შირველნი კაცნი თავისი უოვლად ძლიერა შემოქმედი გურიოკოთ, მასთან ერთად მისცა მათ მთავრობა დაიფლონ ქვეყნსა და ყოველივე, რაიცა არს ქვეყანასა ზედა. თუმცა კაცმა შეცოდა, მაგრამ იგი მაინც უფალი და მფლობელია ქვეყნისა. თავისი სულის ძალით და დაუცხრომელი შრომით იგი იმორჩილებს ქვეყნის ყოველივე წინააღმდეგობითა ძალით, ბუნების ყოველივე მოვლენას იმსახურებს: იმორჩილებს ყოველივეს, რაიცა კი არსებობს

ქვეყნაზე. მასთან რამოდენათც უფრო იხსნიან სულიერნი ძალანი კაცისა, რამდენათც უფრო მტკიცდება კაცის გონება და რამოდენათც უფრო ბევრს შრომობს და ხელოვნებს კაცო, მით უფრო ძლიერად და კრძლად ხდება მისი უფლება, მისი ზედმოქმედება ბუნებაზე.

რომ ეს სსდმრთა, განა ამას არ ამტკიცებს ყოველივე ეს, რაიცა განსაკუთრებით შრომით და მოწიწებით არს აქ შეკრებილი, ყოველივე ეს, რასაც ჩვენ აქ ვხედავთ; მოკლეთ რომ ვსთქვათ, ეს გამოფენა, თუმცა იგი სრული არაა და ბუნების ყოველივე ნამოქმედარს არ შეიცავს, მაგრამ მაინც გვიხატავს ჩვენი ადგილობრითი მსახრის ნამოქმედარს, და ამტკიცებს ზემოთ ჩვესგან ნათქვამს. ეს საუცხოო ნამოქმედარნი ბუნებისა, შემოქმედებელი და სრულ ყოფილი კაცის ხელოვნებისა, და შრომისაგან, ეს საქმენი კაცის სულიერ და ფიზიკურ ძალით, საქმენი დაუძლეველი მისი ენერგიისა და ჭკუისა, განა თვალსაჩინოდ არ ამტკიცებენ კაცის მთავრობასა და მფლობელობასა ქვეყნასა ზედა? დიდადმე სადამოქმედო კაცი თავის სულის ძალით და შეუზომარი და დაუღალავი შრომით იმორჩილებს ქვეყნსა ზედა; ძალა კაცის ჭკუისა და ნებისა საუცხოოდ გამოსჩინა ბუნების ყველა მოვლენაზე, ქვეყანაზე, წყალზე ჭაბრზე და ტყეზე; კაცი ცდილობს დაიმორჩილოს ყოველივე ძალა და მოვლენა ბუნებისა და იმსახუროს და ამკვარად გაიუმჯობესოს ცხოვრება; გადიდრებული მცენიერებით, ხელოვნებით და სხვა და სხვა გარე ცოდნითა კაცი მუდამ იკავებს სულ ახალს და ახალს გზას, რომ უკეთესად იმეფოს ბუნებაზე. საკვირველ არიან საქმენი შენნი, უფალა! მაგრამ საკვირველ არიან შენის გურთხევის ძალით საქმენიც კაცის ბატონობისა დედა-მამაზე. ამასთანავე თავის თავად გვავნებდებიან სსდმრთო წერილის სიტყვები: დააკლეს რა იგი, ე. ი. კაცი, მტრად რაიმე ანგელოსთან, დიდებითა და ზსტივითა გვირგვინისა ჩვენ იგი, და დადგინეს იგი ზედა ქმნილსა ხელთა შენთასა: ყოველივე დაიმორჩილა ქვეშე ფერხთა მისთა (ფს. 8, 6 და 7).

დაახ, კაცი დადგენილ არს მეუფედ ქვეყნისა; მაგრამ კაცს აკრთოვს უნდა ახსოვდეს, რომ იგი არ არის უზენაესი შემოქმედებელი უფალი მამისა. იგი მეუფებს ქვეყანაზე მხოლოდ ღვთის გურთხევის ძალით და ამიტომ თავის ხელთაგან ნამოქმედარს საქმეებში უნდა ითხოვოს მან შემოქმედა ღვთისაგან, კინა-

იდგან: «უოკელავე ზოტემა კეთილ ზრს და უოკელავე ნიჭი სრულ, რომელიც გამოვალს მხოლოდ უზენაესისაგან, ღვთისა, ზეცისა და ქვეყნის უფლისაგან, «რამეთუ ხელსა შინა მისსა ჩვენსა და სიტყვანიცა ჩვენნი უოკელავე შეტნიერება, და საქმეთა ხელგნება» (საბრ. 7, 16).

აი ამიტომაც შევიკრიბებით ჩვენ აქ გამოფენის გახსნისას თანავე სანასავად შესანიშნავ ნაწარმოებთა აღმანიის გონებისა, შრომისა და სელაგნებისა, რათა ვსთხოვოთ ღმერთს გუწთხეკა და სიწმიდე ამა კეთილი საქმისათვის. ვასრულებთ რა ამა წმიდა საღმრთო მოვალეობას, ეკლესიის სასჯელით ჩაუწოდებ ზეციდან კეთილი შემწის შევლას ამა სასარგებლო საქმისათვის და თან გამოვთქვამ ჩემს მწუქმსურს მოლოცვასა და კეთილ სურვილსა; კინაიდან ჩვენ აქ ვსკდავთ ნამდვილად აღსრულებას ამა ღვთის მცნებასს: «ფლობდეთ ქვეყნისა ზედა». ესრედ აღმანიის დიდის და გრცელის შრომისა და სელაგნების პრაქტიკულად გამოქვეყნებას დასაწყისში ვისურვოთ, რომ კეთილ წარმატებულ იქმნეს მისი შედეგი და სასურველად დაგვირგვინდეს მისი ბოლო სანატრელი ნაყოფაუბრითა. და იმედაცა, რომ მისის იმპერატორებითა უდიდებულესობის, გამოფენის უაგუტორების მფარველის, რომელიც მარადის გუდით ეკიდება აჭაური მხარის ინტერესებს, მაღალ კეთილგანწყობილი უურადლებით და აგრეთვე ადგილობრივი უმხალხოლეს წარმომადგენელთა მხურვალე შემწეობითა გამოფენის მთელი მსვლელობა იქნება წესიერი, მიზნის შესაფერი და მრავალ ნაყოფიერი. ღმერთმა ინებოს, რომ ამ ჩვენში იშვათმა და შესანიშნავმა საქმემა მოუტანოს ნამდვილი სარგებლობა და აღდგომინოს ჩვენი მხარის კეთილ დღეობა საკეთილოდ მთელის დიდის და შვირფასის მამულისა და სადიდებლად საუკარელის ხელმწიფისა, აღმაშენებლის ჩვენი კეთილდღეობისა და იქმნეს მეფობა მისი გუწთხეულ და დიდებულ, და ძლიერ როგორც გარეგანი ძლიერებითა, ისე უხვი შინაგანი აყვავებისა და წარმატების საშუალებითა.

სიტყვის გათავების შემდეგ მათი უმაღლესობა თათისი უაგუტორისი ძით ემთხვეინენ ჯვარს. ამ დროს მათმა მეუფებამ მიართვა მის უმაღლესობას, დიდ მთავარს მიხვილ ნიკოლოზის ძეს წმ. ნინოს, საქართველოს განმანათლებელის ხალი. შემდეგ მათმა მეუფებამ ასტურა გამოფენის შერობა. მათი უმაღლესობა

გამოეთხოვა მათ მეუფებს და შეუდგა გამოფენის დათვალიერებას. ნაშუადღევს პირველ საათზე მისმა უმაღლესობამ გაათავა გამოფენის დახედვა და გამობრძანებისათნავე გამოაცხადა, რომ გამოფენა გახსნილია ყველასათვის.

თბილისის სასულიერო სემინარიის ახალი რექტორი, არქიმანდრიტი მ. ნიკოლოზი.

როგორც უკვე იციან ჩვენმა მკითხველებმა, თბილისის სასულიერო სემინარიაში მოვიდა ახალი რექტორი არქიმანდრიტი მ. ნიკოლოზი, რომელიც მოსელისათნავე ბეჯითად შეუდგა თავის თანამდებობის აღსრულებას. აგვისტოს თთვეში მამა რექტორმა ნიკოლოზმა გაათავა განმეორებითი და მისაღები ეკზამენები მოწაფეთა. სექტემბრის პირველ რიცხვებში, სწავლის დაწყების წინ, პატივცემული მამა რექტორი მიიქცა მისდამი რწმუნებული სემინარიის მოწაფეებისადმი შემდეგი გრძნობით სავსე სიტყვით:

მაღლი თქვენდა და მშვიდობა ღმრთისა მიერ მამისა ჩვენისა და უფლისა იესო ქრისტესა (ფილ. 1, 2)

მშვიდობითა და სიყვარულით მოვდივარ თქვენთან, ჩემო საყვარელო შვილნო,—მე არა მსურს თქვენსკად ბატონობა, არამედ მიინდა გემსასურო თქვენ თქვენის აღზრდისა და განათლებას დადს საქმეში; მე დარწმუნებული ვარ, რომ ჩემი თქვენთან მოსვლა მოხდა არა იმდენად კაცის მსებელობითა, რამდენათაც ღვთის განკველებით,—ამიტომ ჩემი შრომაც თქვენ შორის გუწთხეული იქმნება ღვთისაგან, და დაგვირგვინდება სასურველას წარმატებით!...

ჟერ კიდევ ჩემს ემაწვილობაში, რუსეთის დიდ მწერალთა (პუშკინისა და ლერმონტოვის) გავლენის ქვეშე, მე სმირად და დიდსანს მაეყარდა თქვენს მშვენიერს სამშობლოზე ფიქრი,—მე გადმოკეყადი ჩემს ემაწვილურს ოცნებას თქვენი მთების სიკეპში, მჩქეფარე მდინარეებთან, დაბურულ ტყეებში; ჩემს თავს წარმოვიდგენდი სოფელ სან ჭაბოკელის სტუმრის მოყვარე

სასლში, ხან ვახით სასე ზერებში მშვენიერის კეთილ-
სუნელეგებით აღსავსე ბუნების კალთაზედ, ხან გან-
მარტოებულს სენაკში განდგეილის ბერისა, რომელიც
გაქცევიან ქვეყნის ამაღებას და თავი შეუფარავს სადღაც
თვალ უწვდენელს მღვდელს კლდეზედ. თავდაზლობა და
სიმაჰრე, ზნეთა სიმატრევე და გმინობათა კეთილ-
შობილება აქაურ მკვიდრთა ყოველთვის წარიტაცებდენ
ხალდე ჩემს გონებას, ასე რომ ბავშობიდანვე საგულის-
გულო ნატვრით გარდამეჭრა როდისმე მენახა ეს ყო-
ვად საკვირველი მსახე ჩვენის ვრცელის სამშობლოისა.
შემდეგმა გაცნობამ, — მეტნიერულმა, — მრავალ წამებულს
საქართველოს ისტორიასთან, — მის მიერ საუგუნოების
განმავლობაში შესრულებულს დიდებულს საქმეებთან
ბაზაზრობასთან ბრძოლის დროს, რომლებიც ყოველთვის
მხრით თავს ესხმებოდნენ მას და ხან ერთი და ხან მეო-
რე სტანჯვადენ მას, — გაცნობამ მის ფრთხილ სასიამოვნო
და მშვენიერს განწყობილებასთან ერთი და იგივე ხარ-
წმუნობის აღმსარებელს რუსეთთან, — კიდევ უფრო გა-
ნამტვირთ და გაძლიერა ჩემში ეს აზრი და გამომიწვია
უძლიერესი სურვილი ჩემი თვლით მენახა ყოველი ესე
და აქა ღვთის განგებით მან, რაც ოდესღაც იყო მხო-
ლოდ უმაწვილურ ოცნებად და შეუსრულებელ სურვილად,
დღეს შეისხა ხორცი სინამდვილისა: მე შეუგულ გავა-
სიაში ვარ, — მის რჩეულ შეილთა შორის, და ესტებები
აწა ოცნებრივ, აწამედ თვალ და თვალ საკვირველის ბუ-
ნებით ამა უმშვენიერესის გუთხისა მთელს ქვეყანაზედ!..
ნეტავი ღმერთი მომტყმდეს იმდენს ნეტეს, რომ აქაურ
ხალხშიც აწა მარტო წარმოდგენით, აწამედ ნამდვი-
ლად გზავებდე იმ სულერს მშვენიერებას, როგორსაც
მე ჩვეულებრივ დამისატავდა ხალდე ჩემი უმაწვილური
ოცნება!

თუმცა ძლიერ განსხვავებულნი არიან ჩვენი გემო,
ჩვეულებანი, ზნენი, ადრთი და ენა, მაგრამ მე მაინც
ჩვენ შორის ვხედავ ერთს ისეთ რამეს, რაც ჩვენ ერთ-
მანეთთან გვაახლოებს და გვაძლიერებს, — ამის გა-
მო შეძლება გვესმოდეს ერთმანეთის და არ გვერი-
დებოდეთ ერთმანეთის. ეს უზირველესად — არის სა-
წმუნოება მართლმადიდებელი. უმტკიცეს და უსაყვარ-
ლეს ამა კავშირისა, რომელიც შეგვაერთებს ჩვენ და
გვხდის შეილება ერთისა და იგივე ზეცითუჭის მამისა
და ერთისა დიდისა ეკლესიისა მოწაფედ — აწა არის
რე და არც შეიძლება.

განვავრძოთ. ჩვენ გვეყვას ერთი ქვეყნიური მამაც
საყვარელი, ხელმწიფე, რომლის საბრძანებელში თქვენ
სამშობლოს უკავია აწა უკანასკნელი ადგილი და რა-

მელსაც თქვენ და მამანი თქვენნი, — დიდად სანუგეშოდ
რუსეთის ყველა ჯეშმარიტ შვილთა, ესრეთი სიყვარ-
ულოთ და ესრეთი შეიღუფი ერთგულებით მიეგებეთ
და მიიღეთ წარსულა წელში: მაშასადამე ზოგა-
ერთს განსხვავებასთან ჩვენ მაინც შეგვერდებით
ერთად საუკეთესო ჩვენ აზრებში და სანატრელ ჩვენს
გრძნობებში შესახებ ერთგვარად ჩვენივეს წმინდა
საგნებისა, შევადგენთ, ასე ვსთქვათ ერთ ხორცს და
ერთ სულს! ვსდგეთ მარადის შეურყეველად ამა წმიდა
და შეურყეველ ნიდაგზედ და ვეცადნეთ, როგორც ამ-
ბობს შავლე მოციქული, ერთობასა სულისასა საკვირ-
ველთა მათ მშვიდობისათა (ეფეს. 3, 4).

გვისრულობ რა ამ თანამდებობას, მე სრულიად არა
მაქვს აზრითარი წინა აღებული აზრები შიდად თქვენ
შესახებ; შიდად, როგორც ზევით შევნიშნე, დიდი
ნდობით თქვენდამი ვჭვადებ ხელს თავის მოვალეობათა
აღსრულებას. თავიანთ მოქმედებაებში მე არა მაქვს გან-
ზრასვა ვიხელმძღვანელო იმდენად ხმებითა და ხალხის
მათქმა-მოთქმით, რამდენადაც — განზრით, შიდად გამოც-
დილებით, რჩევებითა და ჩვენებით იმ შიდათა, რომელ-
თაც უძლიესი მთავრობისაგან ნება აქვსთ მინიჭებული
ამ საქმეზედ ზრუნვისა და, ბოლოს ნამდვილის ფაქ-
ტებით. ვხასოებს, რომ ბრძენი და კეთილი მესაჯე სა-
ქართველოს ეკლესიისა, «მთავარ-ეპისკოპოსი — მშვიდო-
ბის მეოთხელი», ხელმძღვანეული დიდის მღვდელ-მთავრის
ქრისტეს მიერ მიგიყვანსთ ჩემმიერ თქვენც მუდრო და
უშუალოდ ნათ-საუდელთან; წინადა ამისა შეუძლია იყოს
მის მრავალ-წლოვან გამოცდილებას, რომელიც მას შე-
უძენია შიდა და შიდა ხელმძღვანელობის ქვეშ რუსეთის
მღვდელ მთავართა მამისა, მღვდელ ყოვლად უსამღვდელოე-
სის ისიდორესი, ასე არა ჩვეულებრივი და ამასთან წარ-
ჩინებულად ცნობილი თვით ხელმწიფე ეპისკოპოსის
მიერ რესკრიპტში წარსული წლის 25 დეკემბრიდან, — და
იგი სიყვარული, რომელსაც ის ყოველთვის იხენდა და იხენს
მოსწავლე ახალ-თაობისადმი. — ეჭვი არა მაქვს, რომ
სწავლისა, აღზრდისა და მმართველის საქმეში ყველა ჩემი
თანამშრომლები, მოვალეობისა და პატივის გრძნობებით
აღფრთოვანებულნი, მუდამ დაიტკრენ თავს თავიანთის
მოწოდების ვეროვანს სიმაღლეზე და შეუსუსტებლივ
მომეხმარებიან მე — თითოეული მათგანი თავისი მოქმე-
დების წრეში, — მისაღწევლად ერთის ჩვენ ყველასათვის
ზოგადი მანისა, ჩვენდამი კეთილ-მონდობილის სემი-
ნარიისა; ვინაიდან მხოლოდ ყველას ერთსულობას შე-
უძლია კეთილად წარმართოს საქმე!...

იმედი მაქვს, რომ თქვენც, საკვარდლო შვილნო, მიმიდებთ მეც იმავე გრძნობებით—მშვიდობისა და საყვარელისა, როგორც მოკვდავს მე თქვენთან. გთხოვ მე თქვენ: განსაზღვრეთ ჩემთან თავიანთი დამოკიდებულებანი არა შემთხვევითი შთაბეჭდილებებით, არამედ მოვალეობისა და პატივის გრძნობათა მიხედვით. გასსივდეთ, რომ მე თქვენთვის მარტო რექტორი არა ვარ, არამედ ვარ მამა, — ამიტომ თქვენი დამოკიდებულებანიც ჩემთან უნდა იყოს წმიდა მამაშვილურია. ჩემში თქვენ ყოველთვის შეგიძლიათ ქმრად გულ-წრფელი მოკვეთე და მეგობარი, — რომელიც მხოლოდ მოგისმინოს თქვენ ყოველის თქვენის საჭიროების დროს და შეგე წიოსთ, რაც კი შეიძლება; მხოლოდ გთხოვთ, საყვარელნო შვილნო, საქმის წარმატებისათვის, თავის თავის თხოვნებში და განცხადებებში ნუ გადასვალთ განონის საზღვარს და ნურასდეს ნუ გადაჭარბებთ თავისიანობას. «წესი ყოველი საქმის სულია», ჯერ ძველებსაც კი უთქვამსთ! სასურველია, რომ ეს ბრძნული სიტყვა ძველ ხალხთა თქვენც სასკლმდევანელო განსაზღვრულ თქვენს საქმეებში და დამოკიდებულებებში როგორც სემინარიისა, აგრეთვე იმის გარეთაც. ამ შემთხვევაში საყვეთესო წასაბამ მაგალითად შეგიძლიათ აღიგონოთ ჩვენი სასკლგანთქმული მსგავრობა. შესედეთ, რა სიმკაცრე და რა დაწეობილებაა მასში, — დააკვირდით, თუ როგორის თანხმობით და გონიერულად მოქმედებს ამ უშველებელი სსეულის ყოველივე ნაწილი, — ერთი მეორეს ემორჩილება, — ხედავთ, რა ერთ ნაწილად არის აქ გამსჭვალული ყველა — გენერლიდამ მოყოლებული უკანასკნელ ჯარის კაცამდე — მოვალეობისა, პატივისა და წესიერების გრძნობებითა! აქ თითოეულს ძვირათ უდიდეს არა მარტო თავისი (ხარადი) პატიოსნება, არამედ ყველა ამხანაგებისაც — იარაღში, — ამხანაგების ბაიარაღში, — მუნდიარში, — და არავის არ შეუძლია თავიანთი მოვალეობას გადაუხვიოს დაუსჯელად, — და განსჯას შიშველად ყოველისა უნდა ელოდეს თავიანთი ამხანაგებისგან. სულითა და გულით მსურს, რომ თქვენ მაიც, «ამხანაგთ შორის ბეჭნიერებაში» დამკვიდრდეს, თუ რომ ისინი არ არიან, — ეგრეთვე მშვენიერი წესები და ეგრეთვე კეთილშობილური დამოკიდებულებანი ურთიერთშორის, როგორც ჩვენ კსედავთ იარაღში ამხანაგთ შორის, მაშინ მთლად დარწმუნებული ვარ — საზოგადოებას დიდის წყალობის თვალთ და კეთილის გულით შემო-

ხედვენ სემინარიისა და უმეტესი ხალხით შემოკლებების ჩვენ სურვილთა და მით უმეტეს — საჭიროებათა და განსაზღვრათ! მაშინ ჩვენ დაგვებადება უმეტესი გაბედულობა გაუმადგომლოთ თქვენზე და თქვენს საჭიროებაზედ როგორც უმაღლესი მთავრობის წინაშე, აგრეთვე ადგილობრივს საზოგადოებასთან!

ბოლოს, ძანო ჩემო, ვიტყვი მოციქულის მოკლე სიტყვებით, — რადენი არის ჭეშმარიტი, რადენი პატიოსანი, რადენი მართალი, რადენი წმიდა, რადენი საყვარელი, რადენი საქმეელი, რადენი სათნო და რადენი ქებული, მას ზრახვდით (ფილიპ. 5, 8-9).

გარდამოინილეთ, ღმერთო, ზეცით, და მოხედენ ევნახსა ამას, და განამტკიცე, რომელი დაასწნა მარჯვენებან შენმან».

მისაც ყურადღება მიუქცევია თბილისის სასულიერო სემინარიისათვის, განსაკუთრებით ამ უკანასკნელ წლებში, ვინც მიუდგომელად შედიოდა ყოფილი რექტორების მოღვაწეობის განხილვაში, ის, რასაც ვერცელია შენიშნავდა, რომ ეს სასწავლებელი წარმოგვიდგენს იმითანა პირობებს, რომელნიც რექტორისაგან ითხოვენ განსაკუთრებით ენერგიას და მამაცობას მოქმედებაში, კაცთმოყვარებას და მამაშვილურ მოქცევას მოწაფეებთან, გამოცდილებას და მიმხედვრობას მმართველობის საქმეში, სიყვარულს და თავდადებულებას საქისადმი. . . აი ამიტომაც ხალხი რექტორი აღჭურვილი უნდა იყოს ყველა ამ თვისებებით, თუ უნდა, რომ მან წარმატებით წაიყვანოს თავისი დიდი და ძნელი საქმე ახალ თაობის აღზრდა საქართველოს საექსპარხოსოში. ხანგრძლივი მახურობა პედაგოგიურს ასპარეზზე ახალი რექტორის არქიმანდრიტის მ. ნიკოლოზისა, სრულიად გეაიმედებს ჩვენ, რომ იგი დასძლევს ყოველივე დაბრკოლებათა მისთვის ამ ახალს მხარეში და ახალს სემინარიისაში.

«მეშვენი»-ს კორესპონდენცია

აფხაზეთიდან

ჩვენი ხალხი, მიუხედავად თავის შეძლებისა, დიდს ხარჯს ეწევა როგორც თავისი მიცვალებულების დასაფლავების დროს, ისე ამ მიცვალებულთა სულის მოსახსენებლად გამართულ ადაშებისათვის, მაგრამ ეს უბრალოდ ნიუთიერად ჩვენი ხალხის დამაღარიბებელი ჩვეულებაა, ვგონებ, ისე არსად არ იყოს გავრცელებული, როგორც აფხაზეთში. ისეთი ღარიბი აფხაზი არ იქნება, რომ თავის მიცვალებულის და მარხვა და შემდეგ ადაშების გადახდა 200-300 მანეთ ნაკლებ დაუჯდეს. კიდევ კარგი, თუ მიცვალებულის ჭირისუფალს შეძლება აქვს, მაგრამ უბედურება ისაა, რომ ღარიბთ არ უნდათ გამოსწყდენ თავიანთ მეზობლებში და ვარდებიან ვალებში. ადაშის დღე ინიშნება ხუთი ექვსი თვით ადრე და ცდილობენ, რომ ადაშის დღე არ შეხვდეს ან მარხვაში და ან ზამთარში. დაპატიჟება ადაშზე საჭირო არ არის. დანიშნული დროის წინა დღით შორეული სოფლებიდან მოდიან დიდი და პატარა, ქალი და კაცი, და დამეს მახლობელ სოფელში ათევენ. მეორე დღეს, დილით ადრე გაემგზავრებიან ადაშზე დასასწრებლად. მიცვალებულის პატრონი ცდილობს, რომ ყველას პატივი სცეს, თუმცა თავისი სტუმრების მესამედსაც ვერ იცნობს, როცა სადილს გაათავებენ და კარგადაც შეთვრებიან სტუმრები, შემდეგ იმართება ცხენების ჯირითი. ამ ჯირითის დროს ბევრი უბედურება ხდება. ხშირად ორი-სამი კაცი კვდება და მრავალი მახინჯდება ცხენიდან გადმოვარდნით, ანუ ცხენების ერთი ერთმანეთზე დატაკების დროს.

მდიდარი აფხაზი ამ ხარჯსაც არ კმარობს. იგი ინიშნავს მარუდს და მასთან საჩუქრებს. შირველი საჩუქარი იქნება დირებელი არა ნაკლებ ასი მანეთისა და მეტი ხომ ხშირი შემთხვევაა. საჩუქრის მიღების მსურველნი დიდის ხნიდგან შეუდგებიან ხოლმე ცხენების მზადებას, ყველას ჰსურს თავიც გამოიჩინოს და საჩუქარიც აიღოს, მაგრამ ეს სურვილი ზოგს ძვირად უჯდება. წარსულს წელში ერთი ახალ გაზდა უმაწვილი ჩამოვარდა ცხენიდან და იმავე დღეს სული განუტევა.

ამდენ უბრალო ხარჯს ეწევა აფხაზი თავის მიცვალებულის დასაფლავების დროს, მაგრამ ათასი ეჭუდარა, ერთ კაპიკს ვერ შეაწირვინებ თავისი ღარიბი ეკლესიის სასარგებლოდ. აქაური სამღვდლოება მოვალეა ეს უბრალო და დამაღარიბებელი ჩვეულება მოსპოს ხალხში, მაგრამ მათი სწავლა-დარიგება ხშირად რჩება «ხმად მდადადებლისა უდაბნოსა შინა».

მდ. ი. თ.—ძე.

ხაინტორობა მასალა.

1650 წელს საქართველოში მოგზაურობა მეფის აღექსი მიხაილის მის მიერ გამოგზავნილ დესპანთა იმერეთის მეფე აღექსანდრესთან და ამ დესპანთაგან გელათის მოწასტის და ქუთაისის ბაგრატის ცაძრის აღწერა და ამ ცამებსში მათგან ქათალიგოსის წირვის მოსმენა.

(გაგრძელება *).

ქალაქში ზრის ზაკათდრო ტაძარი ჭეისა და დახურულია ხშირდენით. ტაძარი აღშენებულია უაღრესად წმიდა.

*) იხ. «მწყემსი»-ს № 17.

ღვთისმშობლის სასჯელზე. ეკლესიის კედლებზე დას-
 ტულია საუფლო დღესასწაულები და წმიდანები. მარჯვნივ
 დასატულია მაცხოვარი, რომელიც დაფარულია გერცხლით
 და მოაქვრილია, ნაპირებზე ამოჭრილია წმიდანები.
 ხოლო ხატის მახლობლად სძევს დიდი ჯვარი სიგ-
 მით ერთი საყენი, სიგანით ნახევარი; ჯვარი დაფარუ-
 ღია მოაქვრილი გერცხლით და მორთულნი იგუნდუ-
 ბით და მარგალიტებით. მიტროპოლიტმა წაქარაიმ გვიამ-
 ბო, რომ ამ ჯვარის შუა ადგილს არის ყოვლად წმიდა
 ღვთისმშობლის ჰატარაობისა მარცვლილი გზილი და
 თმა, რომელიც დაიგლიჯა. მან მაცხოვრის ჯვარცმის
 დროს და რძე ყოვლად წმიდა ღვთისმშობლისა; ჯვარის
 შუა გაკეთებულია ჰატარა ოქროს კიდობანი, რომელსაც
 ოქროსივე დასაკეტი აქვს. კიდობანი არის სიგრძით და
 სიგანით ერთი ჩარქვი, კიდობნის გუთსებში ამოჭრი-
 ღია ქრებდინი, დასაკეტის შუა ჩაქვნილია დიდი თხი-
 ლის ტოლა იგუნდი. ხოლო დასაკეტის გარშემო მო-
 ყოვლებულია იგუნდები. მიტროპოლიტმა წაქარაიმ გვიამ-
 ბო შემდეგ: «ეს კიდობანი და დასაკეტი გაკეთებულია
 იმ ოქროსაგან, რომელიც მიართვეს ზეცისელებს მოგებ-
 მა ღვთისმშობელს ქრისტეს დაბადების დროს, იმ
 ჯვარის მახლობლად არის ხატი ყოვლად წმიდა ღვთის-
 მშობლისა საუკუნო მითურთ, ხატის შუაგულნი და
 ნაპირები მოჭრილია გერცხლით, ღვთისმშობლის გვირ-
 გვინი მოაქვრილია, ხოლო მაცხოვრის მთლად ოქ-
 როსისა; გვირგვინის ზემო ნაპირებზე დასა-
 ტულია წინასწარმეტყველნი და მოციქულნი; გვირგვინები
 მორთულნი არიან იგუნდით და მარგალიტით; მარცხნივ
 არის ყოვლად წმიდა ღვთისმშობლის ხატი საუკუნო-
 მითურთ იმავე ზომისა; ეს ხატი ზირკვლის მსგავსად
 არის მორთული, ორივე ხატების ფერსთ ქვეშ დასატუ-
 ღია მეფე, რომელიც ეკედრება ღმერთს. მაგრამ არ
 აწერია, თუ რომელი მეფეა სახელდობრ. მიტროპოლიტ-
 მა წაქარაიმ გვიამბო, რომ ამ ხატზე გამოხატულნი
 არიან ის მეფენი, რომელთაც ააშენეს ეს ტაძარი და
 ქალაქი, მაგრამ მათი სახელები არ ვიცით. ამ ხატის
 მახლობლად არის ხატი ღვთისმშობლისა, რომელიც
 ზის ტახტზე თავისი საუკუნო მითურთ, ხატი საუ-
 ცხოვრია. ღვთისმშობლის და მაცხოვრის სახე

ნაპირები და ჰატარა კიდობანი დაფარულია ოქროთი,
 რომელსედაც ამოჭრილია მთავარ-ანგელოზისა და მოცი-
 ქულნი და მორთულნი არიან იგუნდებით და მარგალი-
 ტებით, ხოლო დიდი კიდობანი დაფარულია მოაქვ-
 რილი გერცხლით. კიდობანზე დასატულნი არიან საუფ-
 ლო დღესასწაულები და წმიდანები. ამ ღვთისმშობლის
 ხატის უკან გვერდზე გაკეთებულია ორმოც და-ხეიდმე-
 ტი კიდობანი, რომელშიაც განისვენებენ ნაწილნი წინას-
 წარმეტყველები, მოწამეთა და მწავალ ღმერთთა მამთა.
 ამ ხატის შემდეგ არის ხატი ყოვლად წმიდა ღვთის-
 მშობლისა თავისი საუკუნო მით, ამ ხატის მოწყობი-
 ლობა, შუა კიდობანი, წმიდანები, დიდი კიდობანი და
 დასაკეტი მოწყობილნი არიან ღვთისმშობლის ზირკვლ-
 ხატის მსგავსად, ხოლო უკან გვერდზე გაკეთებულია
 ოც და თვრამეტი კიდობანი, რომლებშიაც განისვენებენ
 ნაწილნი წმიდანებისა.

საკურთხეველის ჩრდილოეთის კარებთან მიტრო-
 პოლიტის ადგილის და მარცხენა სამკალოდლოს მახ-
 ლობლად არის სახე ყოვლად წმიდა ღვთისმშობლისა,
 რომელსაც ხელი ამოჭრილი აქვს უფლისადმი და ღოც-
 კიდობს. ხატი საუცხოვრად არის მორთული. მიტრო-
 პოლიტმა სთქვა, რომ ეს ხატი დასატულია წმ, მოცი-
 ქულის და მახლობლის ლეკასაგან. ზირის სახე და ხე-
 ლები ღვთისმშობლისა დასატულია საუცხოვრად და ხე-
 ლოვნურად თეთრად, ხოლო სამოსელი ასხმულია ძივის
 ძაფზედ, გვირგვინი და კაღებები დაფარულია ოქროთი,
 გვირგვინში და ნაპირებში არის ოც და ოთხი იგუნდი,
 ხოლო მწკანე იგუნდი და ზუზუმესტის არის ორმოც და-
 ორი. ღვთისმშობლის გვირგვინის ზემოთ არის მარგა-
 ლიტი მოზრდილი თხილის ტოლა, ღვთისმშობლის
 მკერდზე არის აღმასი, ხატის საშუალო კიდობანი და
 დაფარულია ოქროთი და მორთულია საშუალო და ჰატარა
 იგუნდებით და ზუზუმესტებით, ხოლო დიდი კი-
 დობანი ამ ხატისა და სვეტი და კიდობნის ზემოთ დასა-
 ტულია დაფარულია გერცხლით, კიდობნის ზემოთ დასა-
 ტულია არიან დღესასწაულები და წმიდანები, კიდობანზე
 აფარია ზემოდ ოქროს სავერდის საფარი.

იმავე ხატის წინ სდგას პატარა ყუთი, რომელიც დაფარულია გერცხლით; სიგრძით ეს ყუთი აჩის სამი ჩრქეი, სიგანით ექვსი გოჯა, ყუთზე დასმულია მეფის ბეჭედი. მიტრამალიტმა სთქვა, რომ ამ ყუთში განისვენებენ ნაწილნი მრავალთა წმიდანთა, მოციქულთა და მოწამეთა, რომელთა სასკლები არ უწყია.

იმავე ყუთზე სდევს შესვეული გარდამოხსნა, რომელზედაც გამოხატულია ჩასვენება უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი საფლავში. ტანი და სახე ღვთისმშობლისა, მოციქულებისა, ანგელოზებისა და ქვარბიშთა მორთულები აჩიან მსგავსად მოსკოვის გარდამოხსნისა, მხოლოდ ცოტათი ნაკლებია, მოჭრულია შავს საგერდზე.

მიტრამალიტმა შეაჩინა გვიამბო, რომ ხატი უოვლად წმიდა ღვთისმშობლისა, რომელიც დახატულია მასარებელის ღუგასაგან, და კიდევ ორი ხატი ღვთისმშობლისა და ჯვარი მოუტანია თან კონსტანტინეზოლიდგამ კეთილ-მსახური მეფის კონსტანტინეს ქალს ირინეს, რომელიც მიეთხოვა მილიტიის მეფეს დავითს.

იმავე ეკლესიაში, ტრაპეზონ, სამეუფო კარების მასლოლად გაკეთებულია ჩამოსაფარებელი ოქროს საგერდისა, რომელზედაც გაკეთებულია ჯვარი მარგალიტებით. ჯვარი სიგრძით იქნება ერთი აჩმინი.

სამეუფო კარზე შემოთ აჩის მაცხოვრის დიდი ხატი და უოვლად წმიდა ღვთისმშობლისა, პაჩის სახე დაფარულია გერცხლით, სიმოსელი, გვირგვინები და კალთები მოაჭრვილნი აჩიან, მაცხოვრის ხატის შემოთ აჩის ნახევარი საყენის სიგრძე ჯვარი, რომელიც დაფარულია გერცხლით; ჯვარზე ამოჭრილია უფლის ჯვარცმა.

მარჯვენა მხარეზე აჩის ხატი მოწამე გიორგისა, ხატი დაფარულია გერცხლით; მოწამე გიორგი, ცხენი და კველი ამოჭრილია. მიტრამალიტმა სთქვა მოწამე გიორგის ხატის შესახებ შემდეგი: იმ გერცხლზე ამოჭრილია უფალი ჩვენი იესო ქრისტეს მიცემა იუდა ისკარიოტელისაგან. ზოგიერთი ხატები და გვირგვინები დაფარულია ოქროთი და მათ ნაპირებზე დახატულნი აჩიან წმიდანები.

საგურთხეველში ტრაპეზი ოთხ-გუთხიანი აჩის, დაფარულია ოქროს ატლასის პერანგით, ჯვარი პერანგზე ატმულია მარგალიტებისაგან და სიდიდით ერთი აჩმინი იქნება, ხოლო ჯვარის ძირში ადამის თვალებია მარგალიტისაგან გაკეთებული.

ტრაპეზზე აჩის ორი სახარება, რომელნიც დაფარულნი აჩიან ოქროთი, ერთ გვერდზე ამოჭრილია ჯვარცმა, ხოლო მეორეზე ხატი მაცხოვრისა, უოვლად

წმიდა ღვთისმშობლისა და იოანე წინამორბედისა, რომელიც დახატულნი აჩიან მდგომარენი.

საეკლესიო ჭურჭელნი, ბარძიმი, თევში და ვარსკლავნი ოქროსი აჩიან, მეორე ბარძიმი ბრალისა, ძირი აქვს ოქროსი, ვოვსი აჩის ბრალისა, ჭურჭლებზე არავითარი გამოხატულება არ აჩის.

დიდი ჯვარი მთლად ოქროსია, ხოლო ოქროშია ჩასმული. ჯვარზე არავითარმე გამოხატულება არ აჩის. ორი საცეცხლური, რომელთაგან ერთს აქვს სახურავი, ხოლო მეორეს არა.

ამავე ეკლესიაში სვეტთან დანიშნულია მიტრამალიტისათვის ადგილი, რომელზედაც დახატულნი აჩიან წმიდანები და უწინდელნი მიტრამალიტები; ფერსთ ქვეშ უგაათ ოქროს საღიზა, საღიზაზე სდგანან საგარძლები, რომელთა სვეტები დაფარულია გერცხლით; ხატების წინ ქოჩანდლების მაგიერ მიკრულნი აჩიან კედლებზე ოცდა-ოთხი გერცხლის სტაქნის მსგავსი ჭურჭელნი, რომლებშიაც ასხია ზეთი. ამ ჭურჭლებს ანთებენ ბწყინვალე დღეებში.

ეკლესიაში, საგურთხეველის მარჯვენა მხრით გაკეთებულია უფლის შესანახი კილობანი, რომლის სიგრძე-სიგანე და სიმაღლე იქნება ერთი საყენი; ამ კილობანში აჩის უწინდელი მეფეების სიმდიდრე; მეფეების ოქროს გვირგვინები და ჯვრები, რომელიც მორთულნი აჩიან იაგუნდებით და აღმასებით, ერთ გვირგვინის სამოსელი მარგალიტებისაგან აჩის გაკეთებული.

ღრამატიპა მცნირებაა თუ ხელოვნება.

(გაგრძელება *).

არ მოეთხოვება შეგნებულობას ის, რაც ცოდნას და არ მიენდობა ცოდნას ის, რაც შეგნებულობამ უნდა მოგვცეს. ამიტომ მკაცრათ აღკრძალულია პედაგოგისგან ფილოლოგიურ—ლინგვისტურ—ისტორიული კვლევა—კირკიტი (ჩვენი მეცნიერი—კრიტიკოსი კი მწარეთ უსაყვედურებს «სწორმეტყველების» ავტორს, რათ დაწერილობით არ მოგვიყვარო, თუ საითგან წარმოდგა სიტყვა ლმერთი). მოჩვენებული მეცნიერება ჭეშმარიტის მეცნიერებისაგან სხვაობს თავისი ნიშნებით. ჭეშმარიტის ნიშნებია შემდეგი: სულის თვით ჩარღმავებულება და განრილება

*) იხ. «მწეპსი»-ს № 17.

არა რაის ამხსნელთ ცოდნათაგან, რანიც ეგებ ახალნიც იყონ და ფრიად სანუკველნი თავის თაჲდ; აღძრვა ისეთის კითხვებისა, რაზედაც ჯერ არეინ დაფიქრებულა, სთელიდენ რა მათ უკვე გარდაწყვეტილებად, ან ყურადღების არა ღირსეულებად; იშვა თუ არა მეცნიერება საზოგადო დაქვერების დროს ქვეყნიერობის შეგნებულობისა და ცხოვრების მიმდინარეობაზე; ან კიდევ იშვა თუ არა იგი, მეცნიერება იქვისა, ანუ უეროებისაგან.

აი ამიტომ მეცნიერებაში შედიან მხოლოდ ის ცოდნანი, რანიც გამოსადგენი არიან შეგნებულობისათვის, გონიერის უზენაეს მისწრაფებისა და წყურვილისათვის. მკრე რომ არ იყოს, ყოველს მამაკელავს შეეძლო, ადვილად, გაეფართოებინა მეცნიერების შეცულობა, ოღონ რამე და რაზედმე შეეტყო ნამდვილი. მკრე რომ არ იყოს მეთქი, მეცნიერების ხარისხზედ უნდა აგვეყვანა ის აუარებელი ცოდნანი, რანიც ქონიათ და აქეთ სხვა-დასხვა ერებს, რომელთათვის სამართლიანათ ამბობენ, რომ მათ მეცნიერება არ აქეთო, მეცნიერების სალოროში თავიანთი წელილი არ შეეტანიათო. ზოჩებს, ნადირ-ხალხებს ძლიერ ბევრი ცოდნა აქეთ, ნამდვილი და უტყუარი, მაგრამ მათს მეცნიერობას, თუ არ ჩენი უებრო კრიტიკოსი, სხვა ვინ იტყვის.

რა ნადირ-ხალხებს? ჩინელებს უამრავი ცოდნა აქეთ, მეტათ სანუკველი, ჭეშმარიტი და საკვირველიცა, ევროპელებზე უფრო ადრე შეძენილნი, მაგრამ მათს ცოდნათა მთლიობას მეცნიერებად არავენ რაცხს, არც არავენ ამბობს, რომ ჩინელებს მეცნიერება აქეთო. (თქვენდა გასაკვირებლათ ღრამატიკაც კი აქეთ თურმე იმ მუხანათებს!) რათა? და მათაო, რომ ამ ძეგლის ძველ ერს ჯერ არ შემჩნევა მისწრაფება იმ წმინდა შეგნებულობისადმი, რაცა შეადგენს მეცნიერების უუმაღლეს დანიშნულებას და არც სამეცნიერო განზრახვით მოუპოვებიათ ეს ცოდნანი, არამედ წმინდა საპრაქტიკო მიზნით. ძველა იმათი ცოდნანი ეკუთენიან ღიბონ ცოდნათა ჯგუფს, რაიანგანაც მომავალი მეცნიერება ბევრს ისარგებლებს. მაშასადამე ღრამატიკა არ ყოფილა მეცნიერება. ბაიგეთ, ბ—ნო კრიტიკოსო? თუ ვერ გაიგეთ, ცოტას კიდევ განეგებობთ: თქვენს გადამკიდეს ჩინის მეტი რა გეპართებს?

მართი განსაზღვრება მეცნიერების ასეთია: «მეცნიერება არის უცვალეველი შეგნებულობა უცვალეველათ არსისა». ღრამატიკა განა უცვალეველი საგანია. ბანა ქართული ენის ღრამატიკური წესები

დღეს ყველა ისეთივეა, როგორნიც ძველათ იყვენ? ბანა ახალ ბერძნულის სწორმეტყველება დღეს ისეთივეა, როგორც კლასიკურს დროს იყო? ბანა ძველის, დრომოქმულის ფორმების აღდგინება, როგორც ზოგნი ღამიან, შეიძლება ენაში? განა ღრამატიკოსი მოვალე არაა, რომ ცოცხალის თანადროულის ენისგან გამოიყვანოს ღრამატიკური კანონები? მს ყოველივე იცით, თქვე დალოცვილო, ლუარსაბისა არ იყოს, და მაინც კიდევ დაგიჭინათ, ღრამატიკა მეცნიერება არისო, თუნდაც იგი ცვალევალი იყოსო თანხმად თანადროულის საერთოთ მიღებულის სწორმეტყველებისა. აბა რომელი მეცნიერება შერება იმას? ბანა ბუნებითი რჯული ცვალევალია? თქვენ, ბ—ნო კრიტიკოსო, ის კი არ დაიხვიოთ ხელზე, მათომ ჩვენ ენის განვითარების წესი და რჯული ცვალევალი გვეგონოს. პირიქით—აქაც იგივე ბუნებითი რჯული მოქმედებს, რაც ყოველ ბუნებითი რჯულის შესახებ. მეცნიერებაში შედის მხოლოდ ის ცოდნა, რომელსაც აქვს ზემორე ნაჩვენების განსაზღვრების (მეცნიერებისა) ხასიათი და იწოდებიან «სამეცნიეროდ» (და არა მეცნიერულად). რომელთაც ეს ხასიათი არ აქეთ, იმათი სამეცნიეროდ ჩათვლაც შეუძლებელია, არათუ მეცნიერულად. «ზემორე აღნიშნულს განსაზღვრებას შეუძლია გახდეს კრიტერუმად მეცნიერებაში შესატანთ და არ შესატან ცოდნათათვის», ამბობს ერთი ცოტა ჩვენს კრიტიკოსზე უკეთესი, მეცნიერი. ღრამატიკა არა თუ თვითონ არ არის მეცნიერება; კიდევ მეტს ვიტყვით—ღრამატიკაში არა თუ ყოლაფერი «მეცნიერული» არ არის, არამედ მასში ბევრი ისეთი ცოდნა, რაც «სამეცნიეროც» არ არის. ბევრი კი, მართალია, სამეცნიეროა, ე. ი. რომლისამე მეცნიერებისთვის გამოსადეგი, რომლისამე იდენს დასასაბუთებელი. ჩვენს კრიტიკოსს ურჩევთ, კიდევ წაიკითხოს «სწორმეტყველების» 87, 88 და 89 გვერდი და შეიტყოს, თუ, რას ნიშნავს თავსართი სა და რას ნაბოლარი უდი უნი, და სხ. «სწორმეტყველებაში» წერია: «ღრამატიკა საერთოთ არ არისო მეცნიერული შრომა». ეს იმას ხომ არ ნიშნავს, სამეცნიეროდ არ არისო.

ჩვენს კრიტიკოსს არ გაეგება მნიშვნელობა სიტყვისა «საერთოთ». ამის მაგიერად იგი ყოველგან ხმარობს სიტყვას საზოგადოდ. დასწავლეთ, ბ. კრიტიკოსო: მოპირისპირე სიტყვა სიტყვისა «საერთოთ» არის სიტყვა «კერძოთ»; ხოლო მოპირისპირე სიტყვა სიტყვისა «საზოგადოთ» არის სიტყვა «დაწერილობით» «გამოწევილობით». ამის დასამტკიცებლად

ათასს მაგალითს მოგიყვანო. იხილეთ, სხვათა შორის, თქვენგან მოწონებულის ანტონ კათალიკოსის «მეტაფიზიკა», სადაც მკაცრათ გაჩეულია ეს ორი ცნება, სიტყვა.

«სწორმეტყველების» ავტორს უნებარია სიტყვა საერთოთ, ალბად იმიტომ, რომ იმის მოპირისპირედ ეგულებოდა სიტყვა «კერძოდ». აი რათ:

ათასში ერთხელ მხოლოდ კი შეიძლება ღრამატიკას ეწოდოს მეცნიერული შრომა და როგორც ხედავთ, ეს არ დაეიწენია «სწორმეტყველების» ავტორსა. ეს შეიძლება მაშინ, როცა მეცნიერი ჩვეულებრივს ღრამატიკას, სახელმძღვანელო წიგნს როდიწერს რომლისამე ენის, როგორც ენის, შესასწავლათ; არამედ მას აქვს აღებული რამე იდეა და მის დასასურათებლათ მოყავს ფაქტები, სხვათა შორის, ღრამატიკითგან, ეტიმოლოგიითგანაც. მთქოთ მეცნიერმა განსაზრდა—დამტკიცოს რომლისამე ერების ძონათესაობა. მაშინ მეცნიერი იკვლევს და ადარებს ერთმანერთთან იმ ერების ენებს. თუ თვისტომობა იპოვა, ამას ამჟღავნებს, სხვათა შორის, ღრამატიკურს ცნობებზედაც. მაგრამ ამასთანავე უნდა გვანსოვდეს ისიცა, რომ მეცნიერი ამ შემთხვევაში თავისს შრომას დაარქმევს ხოლმე განსხვავებულ სახელს: შედარებითი ღრამატიკა, ისტორიული ღრამატიკა და მისთ. და არა ჩვეულებრივ სახელს—ღრამატიკა, რომელიც არის მხოლოდ კრება საუბრის კანონებისა. ამ უკანასკნელ გვარის ღრამატიკას ეტყვიან შედგენილს და მეცნიერების შედგენა სად გაგონილა? ღრამატიკა საერთოთ და ყოველთვის მეცნიერული შრომა ისე არაა, როგორც არაა ლექსიკონი. ძერძოთ კი შეიძლება რომ ლექსიკონი მეცნიერული შრომა იყოს. და მაშინ ასეთს ლექსიკონს, (ისე როგორც კერძოთ, ღრამატიკას) აქვს თავისი განკერძოებული სახელი: საბოტნიკო ლექსიკონი, საზოოლოგიო ლექსიკონი მინერალოგიური, ასტრონომიული და სხ.

დღეს ჩვენში არის რამდენიმე ყმაწვილ-კაცი, რომელნიც ბევრსა სწერენ საეტნოლოგიო, სარჯულმეტყველო, სასიტყვიერო ცნობებს და მასალას. მაგრამ ჩვენ ვფიქრობთ, არც ერთი მათგანი ისე არ გაბრიყვებულა, რომ თავი მეცნიერი ეგონოს. ბევრი იმათ ნაწერთაგანი, შეიძლება, თავის დღეში ვერ შევიდეს მეცნიერებაში; ბევრი კი, უეჭველია, სამეცნიეროდ გახდება, მაგრამ ეს რომ იმას არ ნიშნავს, რომ ეს კაცები მეცნიერნი იყონ, ან მათი ნაწერები მეცნიერულნი. ბ—ნ ძარიჭაშვილს კი, ორიოდ

ცნობა რომ ამოკრიბოს რომლისამე მეცნიერის წიგნითგან, თავი მეცნიერი გონია...

მეითეული მეცნიერება განიხილავს ხომ ბუნების რჯულებს და ეს უკანასკნელნი ხომ უცვლელნი და გარდუვალნი არიან. ღრამატიკაში კი ძვირია ისეთი კანონი, რომ იქვე არ უჯდეს თავისი გამონაკლი. მეცნიერებაში, ისე როგორც ბუნების რჯულში, რიგსგარეთობა ყოვლად შეუძლებელია. ღრამატიკა არის მატერია. მატერიას შერევა იმის ძალასთან ყოვლად მოუხერხებელია. მამოძიდველობის ძალა, მაგალითად, ნივთი როდია, ან მატერია, თუმცა ნივთში, ან მატერიაში იმყოფება. სითფოს სხვა და სხვა შემთხვევა რომ იცოდე, ანუ კიდევ სხეულთა მოძრაობისა, ეს მეცნიერებას როდი შეადგენს. მაგრამ ცოდნა და შეგნება სითფოს სამარადისო თვისებათა და მოძრაობის მუდმივო წეს-რჯულთა, აი ეს კი მეცნიერების სული და გულია. აგრეთვე, ჩვენ რომ კანკლედობა ვიცოდეთ და ბრუნვათა ნაბოლარები, ანუ წინადადების წვერნი და საყენებელი ნიშნები, ეს სულ საპრაქტიკო ცოდნაა. «მეცნიერი არა ქვია, თუ სადმე თქვას ერთი-ორი.» მეცნიერება ეხება იმ ძალებს, რანიც თვითონ კი არ არიან წარმოებულნი (როგორც, მაგალითათ, ღრამატიკური კანონები,) არამედ თვითონ აწარმოებენ სხვა-და სხვა მოვლინებას, მათ ემიზნებიათ და მათში იცხადებიან. ამიტომ მეცნიერისთვის საწუკველნი არიან თვით ფაქტები კი არა, არამედ ის უხილავი რამ, რაც მათში არის დაფარული და რასაც ბუნებითი რჯული ქვია. აბა ღრამატიკაში რა ბუნებითი ძალები, იდეები და რჯულები უნდა განესჭრიტოთ, ერთი გვიბძანეთ, მაშინ, როცა ღრამატიკა თავით ბოლოდღე აღწერილობაა. ძალდევალ—ბაბილონელები იკვლევდნ ცას, მეცნიერულის მიზნით კი არა, არამედ საპრაქტიკოთი. ამიტომაც ისინი შორს იყვენ ასტრონომიისგან, როგორც მეცნიერებისგან, თუმცა ბევრი მათი დაყირვება შემდეგში დაუფუძნებულმა მეცნიერებამ, ასტრონომიამ შეიწყნარა.

მეცნიერების მიზანია მეთქი შეგნებულება; განათლების, წივლისა კი ისაა, რომ დაამზადოს კაცი ამისათვის წინასწართ ცოდნათა მოპოვებით. ამ სამზად ცოდნათა კრებულს ეკუთნის ღრამატიკაცა. ძაცობრიობის იდეალია, რომ ყველანი მეცნიერნი და ხელოვანნი იყონ მაგრამ ეს იდეალი ისე ძნელი მისაწდომელია, რომა მეცნიერება და ხელოვნება გამხდარა საძკვიდროდ კაცთა თითქო განსაკუთრებულის

წოდებისად, ამისგანა, რომ აუარებელი ადამიშვილი ცხოვრებს ამ ცოდვილ დედა-მიწაზე ისეთი, რომ არც მეცნიერია, არც ხელოვანი, მაგრამ გამოდინა როგორც არის (ჩვენც იმათში ჩვენი თვალის სინათლევე კრიტიკოსია). ამით შორის განათლებულნიც ბევრნი არიან და—ასე გასინჯეთ—სწავლულნიცა. როგორაო კიდევ გაიკვირებთ ჩვენი ნიჭიერი გამკვირველი და დაპყნველი კრიტიკოსი—განათლებულნი სწავლულნი და იმავე დროს მეცნიერნი არაო!—ასეა და რა «სწორმეტყველების» ბრალია? მომხდარა ისე, რომ ამ კაცებს აქვთ, სიმეტ-ნაკლით, შეძენილი რამდენიმე, პრაქტიკური და თეორიული ცოდნა (მათ შორის ეგებ ღრამატიკაცა) და იმითი გამოდინა. მაშ მეცნიერებასა და ხელოვნებას გარდა არის კიდევ მესამე კათიგორია, რომელსაც ეკუთვნის ეს თქვენგან წამებული ღრამატიკაცა, ეს კათიგორია არის ე. წ. ლიტერატურა. რუსები ამას ეძახიან «Простыя знания» რასაც ეკუთვნის აგრეთვე ე. წ. მათსავე ენაზე Совокупность человеческих знаний. მეცნიერს რუსნი ეძახიან «Человѣкъ науки» და მკაცრათ არჩევენ მას იმ კაცთაგან, რომელთაც ქვია «ученый», განათლებული კიდევ (образованный) გაიჩრევა ერთისა და მეორისგანაც. ასეა რუსულათ თუ ქართულათ, ვერ მოგინებლათ, ბ—ნო პარიჭა-შვილო, და ვეროპიელები რას ეძახიან, ეს თქვენ უკეთ გეცოდინებათ. ამით ვათავებთ პირველ საკითხს. ჩვენ შეგვეძლო ამაზე ერცელი ტრაქტატი დაგვეწერა, მაგრამ, ვშიშობთ, ეგებ სხვებისთვის ტრუზიმებს ვლახარაკობთ.

ახლა კი დროა მეორე საკითხზე გადავიდეთ და დავთოს მიეუახლოვდეთ. «სწორმეტყველებაში» წერია, რომ სიტყვა დეტოთ წარმომდგარა სამი სიტყვისგან: დეტო, ეტოთი, მეტო. დაწერილებით ამისი განხილვა შეუძლებელია იქნებოდა სახელმძღვანელო წიგნში, როგორც მკითხველი დაინახავს შემდეგს წერილში. ბ—ნი პარიჭა-შვილისთვის კი ღმერთს არც იმდენი ნიჭი მიუცია, რომ თავისთავათ რასმე მიხვდეს, არც იმდენი სითაყდაბლე, რომ სხვებს რას-შიმე დაეკითხო. მისთვის საკმაოა «ფილოლოგიური მარგალიტი» იძახოს და მით უნდა თავისი ვოლტერობა დაგვიმტკიცოს, მოლტერისგან დაცინვა არ კმარა? რაღა ანალიზით თავი აიტკივოს: ენახოთ.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

ჩვენ შევიტყუეთ, რომ ყოვლად სამღვდლო იმერეთის ეპისკოპოსის ბაბრიელის თავისნობით განუზრახავთ ეკლესიის აღშენება ქალაქ მუთაისის აღმოსავლეთის ნაწილში მათი იმპერატორებითა უდიდებულესობათა სასწაულებრივ გადარჩენის მოსაგონებლად 17 ოქტომბერს 1888 წ. თვითონ მოთავე ამ საქმისა ყოვლად სამღვდლო ბაბრიელი სწირავს 500 მანეთს. ეჭვი არაა, რომ ამ მშვენიერ საქმისათვის არც ადგილობრივი მთავრობა და არც საზოგადოება არ დაზოგავს თავის საშუალებას.

ნათქვამია: «რეგენი საქმეს წაახდენს, ფათარაცს დააბრალდოს». ზოგიერთი ყმაწვილები, გატაცებულნი იმ აზრით, რომ მათ საეკლესიო-სამრევლო სკოლების გახსნისათვის ხარკიდან გამორიცხვენ ანუ მთავრად და მღვდლად აკურთხებენ, სკოლებს ხსნიან და იმას კი აღარ ფიქრობენ, თუ რა სამძიმოა მასწავლებლობა. როდესაც მათ სკოლებს რევიზორები იხილვენ და შავირდებს რეგენად მომხადებულს ვერ პოუბენ, ამის მიზეზად თავის თავს კი არ ცნობენ ეს ვაჭბატონები, არამედ სხვა პირები გამოჰყავთ დამნაშავედ. ხშირად ამ ბატონებს მრევლის მღვდლები გამოჰყავთ ხელის შემშლელად, რომ ეგებ ისინი დაითხოვონ მღვდლობიდან და მათი ადგილი თვითონ ჩაიგდონ ხელში. ძარგი მოფიქრებაა სწორეთი..

აუხანეთილად გვწერენ: «აუხანები თავიანთ მიცვალებულებს ხშირად მარხვენ თავიანთ ეზოებში, ან იმ ადგილს, სადაც მოეწონებათ. ამიტომ ურიგო არ იქნება, რომ სასულიერო და სახორციელო მთავრობანი ჯეროვანს ყურადღებას მიაქციეიდნ ამ საქმეს და დანიშნავდნ საზოგადო სასაფლაოებს ან სოფლის საშუალო ადგილებში და ან ეკლესიების გალავნებში».

სოხუმის ეპარქიის, გუდაუთის მაზრის, სოფლის კალდაგარას ეკლესიის კრებული და სამწყსო გულითად მადლობას სწირვენ თავადი გიორგი ინანი-შვილის ქერივს კნენა მერა შერეაშიძის ასულს, რომელმაც ხსენებულს ეკლესიას თავის ხარჯით აუშენა მშვენიერი სამრეკლო, რომელზედაც დაიხარჯა უმეტეს 400 მანეთისა.

სამეგრელოს ეპარქიის, სენაკის მაზრის სოფლის მაცხოვარისკარის მაცხოვრის ეკლესიისათვის ქვემოლ მოხსენებულ პირთ შეუწირავთ შემდეგი ნივთები: მადგორ მ. მანტურაიას

18000 ანგური სამრეკლოს ასაშენებლად; ფოთის ეპარს მასილ ი. მოფურთხას ფილონი თავისი მოწყობილობითურთ და ორი დიდი შანდალი, ღირებულონი 150 მანეთად, მასთან აღუთქვამს ეკკლესიისათვის სამასი მანეთის ღირებული ზარების ყიდვა; კონსტანტინე რ. შანტურაიას შეუწირავს ერთი რწყვილი ბაირალი თავისი მოწყობილობით, ღირებული 50 მანეთად; პეტრე ხ. შანტურაიას—ტრაპეზის ორი შანდალი, ღირებული 5 მანეთად; იაგორ შანტურაიას—ტრაპეზის წინ დასაგები ნოხი; ალექსი ს. შანტურაიას შეუმკია ტრაპეზი იერუსალიმიდამ მოტანილი გეგმისაგებრ.

შველა ამ პატიოსან და ღეთის-მოსავ პირთ გულისთად მადლობას ეუძღვნიან ჩვენი გაზვითის საშუალებით როგორც ხსენებული ეკკლესიის კრებული, ისე მრევლი.

*
*

დ. შვირილა თან-და-თან მატულობს, მაგრამ სამწუხარო ის არის, რომ სახლები შენდებიან უბლანოდ. შენობებს მიაყალიბდნენ გზის პირს, ასე რომ მდინარე ყვირილაზე მისვლა მარჯვენა მხრით არ შეიძლება გარდა ერთი ადგილისა. მასთან მდინარის მთელი ეს ნაპირი მეტად ბინძურად არის შენახული და კაცი ყურადღებას არ აქცევს.

*
*

მუთაისის მაზრის სოფლის ზედა-მალლაკის მაცხოვრის ფერისცვალების ეკკლესიისათვის თავადს დავით (დათიკოს) კონსტანტინეს ძეს ნიჟარაძეს შეუწირავს შემდეგი ნივთები: ერთი ხელი ფარჩის შესამოსელი, დაფარნები, ერთი ვერცხლის ჯვარი ოქროთი დაფერილი, ორი წყვილი დიდი და პატარა შანდლები და ერთი წყვილიც დასაკიდებელი შანდლები, სულ ორასი მანეთის ღირებულონი. ამ შეწირულებითავე გულისთად მადლობას უძღვნიან ამ თავადს როგორც ხსენებული ეკკლესიის კრებულნი, ისე სამრევლონი.

სწავლა და მეცნიერება ქრისტიანობრივ სარწმუნოებასა და კეთილმზნობაზედ.

დაბადება უოვლად წმიდა ღეთისმშობლისა და სხომკება მართალთა იოაკიმესა და ანნასი.

უოვლად წმიდა ღეთის-მშობლის დაბადებას ედღესასწაულობთ ჩვენ ზეა სეკტემბერს. ეს დღესასწაული ერთი უდიდესთავანია ათორმეტ დღესასწაულთა შორის.

უოვლად წმიდა ქალწული მარიაში დაბადა გალილიის ქალაქ ნაზარეთში, მართალ და ღეთისმოსავ მშობელთაგან, იოაკიმე და ანნასაგან. ჩვენ უწოდებთ მათ მართალთა და ედღესასწაულობთ მათ ხსენებას ცხრა სეკტემბერს. წმიდა იოაკიმე ნათესავი იყო დავითისა, ისრაილების ძველი მეფის და წინასწარმეტყველისა, რომელსაც ღმერთმა რამდენიმე საუკუნით წინეთ აღუთქვა, რომ მისი ნათესავისაგან დაიბადებოდა მაცხოვარი ქვეყნისა.

იოაკიმე და ანნა იყვნენ ქველის მომკმდნი, ყოველ დღესასწაულზე უხვად არიგებდნენ მოწყალეებას და მასთან სწირავდნენ ტაძარს, და საზოგადოდ გულის მოდგინებით ასრულებდნენ უფლის მცნებას. მათ ღირს ცხოვრებას თვალ-საჩინოდ ამტკიცებს ის, რომ ღმერთმა დანიშნა ისინი ყოვლად წმიდა ქალწულ მარიამის მშობლებად, ღეთისმშობლის დედისა, რომელიც უწმიდესია ქერაბიმთა და ყველა წმიდანებზე. ქალწული მარიამის დაბადება, როგორც იოანე წინამორბედისა, წინ-და-წინვე ნახარები იყო ანგელოზისაგან. აი როგორ მოხდა ეს.

ორმოც-და-ათი წელიწადი მეტი სცხოვრებდნენ იოაკიმე და ანნა, მაგრამ შეილები არა ჰყავდათ. მსგავსად ზაქარიასა და მლისაბედისა, იგინი სწუხდნენ უშვილობას. მართლ, დიდ დღესასწაულზე, იოაკიმე მივიდა ტაძარში, რომ ღეთისთვის მსხვერპლი შეეწირა. იუდეელები ჩვეულებრივად სწირავდნენ ღმერთს მსხვერპლად სხვა-და-სხვა შესაწირავს, და ამ დღეს ტაძარში იყო მრავალი ხალხი. მღვდელმთავარმა

სხვებთან ერთად დაუწყო ყვედრება იოაკიმეს და უთხრა: «შენ ალბად დიდი ცოდვილი ხარ, რომ ღმერთი არ გაძლევს შეილებს, ამიტომ შენ ღირსი არა ხარ მსხვერპლი შესწირო ღმერთს. იოაკიმეს ძალიან საწყენად დაურჩა მღვდელ-მთავრის ასეთი სიტყვები და ტაძრის წავიდა. როდესაც სხვები მზიარულობდნენ და შეხაროდნენ ღვთისაწაუღლს, იოაკიმე უიმედოდ მწუხარებდა და თავის სახლში დაბრუნების მაგიერ, იგი წავიდა უდაბნო ადგილს, სადაც სძოვდნენ მისი ჯოგნი. იქ მან დიდხანს იტორა, შემდეგ გულთხრით შეევედრა ღმერთს: მან გაიხსენა ღვთის ურიცხვი მოწყალებანი, რომელიც მოუვლინა ღმერთმა ისრაილების ხალხს, იგი ცოტათი დაიმედდა და მტკიცე სასოება დასდვა ღმერთზე. ლოცვის შემდეგ, იოაკიმემ ალექსანდრის მისცა ღმერთს იმარხულოს ორმოცი დღე და მთელი ეს დრო იცხოვროს უდაბნოში. «მექმნეს მე ცრემლიანი საკმელად და უდაბნო სახლად, ვიდრემდის ღმერთი ისრაილისა არ მომივლენს თავის მოწყალებას», ამბობდა იგი.

იოაკიმეს მეუღლემ ანანამ შეიტყო ყოველივე ის, რაც მოხდა ტაძარში და როცა დაინახა, რომ მისი ქმარი არ ბრუნდება, იწყო უიმედო ტირილი და მწუხარება. ამ მწუხარებაში გაატარა მან რამოდენიმე დღენი. მართლაც იგი იჯდა თავის ბაღში დიდი ხის ჩრდილის ქვეშ; თავის მწუხარების დროს მან ღრმად ამოიოხრა და თვალ ცრემლიანმა აჩხვდა ცისაკენ. ხის ტოტებზე დაინახა ფრინველის ბუდე, რომელშიაც პატარა ბლარტები იყო, ამან კიდევ უფრო გააორკეცა მისი მწუხარება. «მე ალბად ყველაზე უფრო ცოდვილი ვარ ქვეყანაზე, — წარმოთქვა მან, — და ამიტომ ღმერთმა არ მომცა მე შეილები. შველანი ეფერებოდა თავის შეილებს, და მე კი მოკლებული ვარ ამ ბედნიერებას. შრინელებსაც კი ჰყავთ თავის ბლარტები და მხეცებს შეილები, და მიწაც იძლევა ნაყოფს სადიდებლად ზეციური მამისა». ამ სიტყვების შემდეგ თვალცრემლიანმა იწყო ღვთის ვედრება. შეცრად იხილა მან თავის წინ ანგელოსი ღვთისა, რომელმაც რქა მას: «ანანა, ანანა! შენი ვედრება შეისმინა ღმერთმა: შენმა ოხვრამ მიაწია უფლისადმი; ღმერთმა იხილა შენი ცრემლები. შენ შობ ქალს ყოველად კურთხეულს. მისი საშუალებით იკურთხებიან ყოველნი ნათესავნი ქვეყნისა და მიენიჭება ცხოვნება მთელს ქვეყანას. შენ უწოდებ შენგან შობილს მარიამი». ამ სიტყვების შემდეგ

ანგელოსი განმორდა, ხოლო ანანამ, აღსებულია გამოუთქმელი სიხარულითა, იქვე დასდვა ალექსანდრის შესწიროს თავის ქალი ღმერთს და გაეშურა იერუსალიმში, რომ ტაძარში ედიდებია უფალი.

იმავს დღეს ანგელოსი გამოეცხადა იოაკიმესაც უდაბნოში და რქა მას: «იოაკიმე! ღმერთმა ისმინა შენი ვედრება და მოგივლინა შენ თავისი მოწყალება. შენი მეუღლე შობს ქალს, და მის დაბადებას შეხარებს მთელი ქვეყანა. ამ ჩემი სიტყვების სიმართლის დასამტკიცებლად, შენ წადი იერუსალიმში, უფლის ტაძარში; იქ ოქროს ალყაფის კარებთან შენ ნახავ შენს ცოლს, რომელსაც ნახარები აქვს ესევე».

იოაკიმემ, რომელიც გააკვირვა და გაახარა ამ ხილვამ, იწყო ღვთის დიდება; შემდეგ წავიდა იერუსალიმში და, როგორც უთხრა მას ანგელოსმა, იხილა ტაძარში თავის მეუღლე, რომელმაც უამბო მას ყოველივე. იგინი მხურვალედ შეევედრნენ ღმერთს და დაბრუნდნენ შინ.

ანანამ მართლა შობა ქალი, ყოველად წმიდა ქალწული მარიამი. იოაკიმემ შესწირა ღმერთს დიდი მსხვერპლი, და ყველანი აქედნენ და აკურთხევდნენ უფალს ამ მოვლენილი მოწყალებისათვის.

ყოველად წმიდა ქალწულს მარიამს მართალნი მშობელნი ინახავდნენ როგორც თავის თვალის გუგას, და არა მარტო უყვარდათ, არამედ პატივსაც სცემდნენ, ახსოვდათ რა მის შესახებ ანგელოსის სიტყვები. როცა ქალწული მარიამი შესრულდა სამი წლისა, მშობლებმა მიიყვანეს იგი ტაძარში და, ალექსანდრის, შესწიროს ღმერთს. ამ შემთხვევას ედღესასწაულობთ ჩვენ 21 ნოემბერს და უწოდებთ **ღვთის-მშობლის ტაძრად მიეგანებას**. მალე ამის შემდეგ იოაკიმე გარდაიცვალა შობილგან ოთხმოცი წლისა. მაშინ მისმა ქვრემა დასტოვა ნახარეთი და გადაესახლა იერუსალიმში, სადაც სცხოვრობდა თავის ქალის მახლობლად და დაუცხრომლად ლოცვილობდა ტაძარში თავის სიკვდილამდე. იგი გარდაიცვალა ორი წლის შემდეგ მისი ქმრის გადაცვალებისა, შობილგან სამოცდა ცხრამეტი წლისა.

ყოველ ღვთის-მსახურების დროს იდიდება ყოველად წმიდა ქალწული მარიამი, რომელიც ღირსი გახდა ჩვენი მაცხოვრის იესო ქრისტეს დედად ყოფნისა და აგრეთვე იხსენებოდა წმიდანი ღმერთ-შემოსილნი მშობელნი მისნი იოაკიმე და ანანა.

ამალეზა პატიოსნისა და სომელსაჟოჟელის ჯვარისა.

14 სექტემბრის.

უფლის პატიოსნის ჯვარის თაყვანის-ცემას მართლ-მადიდებელი ეკლესია ასრულებს რამოდენიმე ჯერ წელიწადში: დიდი მარხვის მეოთხე კვირას, რომელიც ამიტომ იწოდება **ჯვარის თაყვანის ცემის კვირაჲკედ**; შეიღ მაისს, როცა დღესასწაულობენ ჯვარის სასწაულს; პირველი აგვისტოდამ 14 სექტემბრამდე იხსენება ჯვარის ამალეზა იერუსალიმში და ხილვა ჯვარისა იმპერატორი **ქონსტანტინე** საგან. იესო ქრისტეს ვნებათა და სიკდილის მოსაგონებლად, ამ დღეს დაწესებულია მარხვა.

მეოთხე საუკუნის დასაწყისში, ერთსა და იმავე დროს რამდენიმე მმართველი (ანუ კეისრები) განაგებდნენ რომაი იმპერიას, რომლის მრავალ რიცხოვანი სამფლობელოები გაყოფილნი ჰქონდათ ერთ-მანეთში. იტალიას და რომს განაგებდა მაქსენტი. იგი იყო კაცი სასტიკი და ევრცხლის მოყვარე; ამიტომ რამოდენიმე ხნის შემდეგ რომაელნი წინააღმდეგ მას და შემწეობა სთხოვეს მის წინააღმდეგ **ქონსტანტინეს**, რომელიც იმ დროს მართავდა ბალღი-ლიას, ბრიტანიას (საფრანგეთს და ინგლისს) და ისპანიას. 312 წელში **ქონსტანტინე** შეჰკრიბა ჯარი და ჩხუბი გამოუცხადა მაქსენტის. **ქონსტანტინე** ჯერ ამ დროს კიდევ კერპთ-თაყვანისმცემელი იყო, მაგრამ ეტყობოდა, რომ მიმზიდველობა ჰქონდა ქრისტეს სარწმუნოებისადმი, რომელიც მიიღო შემდეგში. მას მიჰყავდა თავის ჯარი რომის დასაპყრობად, სადაც იმყოფებოდა მაქსენტი, მაგრამ ამ დროს უფერად შუადღისას **ქონსტანტინე** და ყველა მისმა მხლებლებმა დაინახეს ცაზედ ბრწყინვალე ჯვარი ზედ წარწერით: «ამითი სძლევდე». **ქონსტანტინე** და მხედრები შეკრთნენ, რადგან ეს მოვლენა მიიღეს ცუდ ნიშნად. რომაელნი ჯვარს უტყუროდნენ როგორც სამარცხვინო იარაღს სასჯელისას, და ამიტომ ჯვარის ხილვა მხედრებმა ჩასთვალეს უბედურების და სიკვდილის მომასწავებლად. იმავე ღამეს **ქონსტანტინე** ძილში ნახა ახალი ხილვა: მას გამოეცხადა თვით იესო ქრისტე, უბრძანა მას გაეკეთებინა ღერბი, რომელზედაც გამოხატული ყოფილიყო ჯვარი, ამისთანა ჯვარი უნდა გამოეხატათ იარაღებზედ, ჩაფხუტებზე და ფარებზე და აღუთქვა გამარჯვება

მტრებზე. **ქონსტანტინე** აღასრულა ბრძანება და, როცა სძლია მაქსენტის, შევიდა რომში. მან მხოლოდ უფალს შესწირა მადლობა გამარჯვებისათვის, და როცა შემდეგში იმას ძეგლი დაუდგეს, **ქონსტანტინე** ბრძანა მიეცათ მისთვის ხელში გრძელი შუბი, ჯვარის სახედ, ზედ წარწერით: «ამ მხსნელი იარაღით ქალაქი ესე განთავისუფლებულ იქმნა მწვალებელთა მონებისაგან».

ამ შემთხვევის მოსაგონებლად ჩვენ ვადიდებთ უფლის ჯვარის ღვთიურს ძალას, როგორც ძლიერს იარაღს, და ამიტომ იგალობებთ: «აცხოვნე, უფალო, ერი შენი და აკურთხე სამკვიდრებელი შენი, ძლიერა ჯვარისა ბარბაროსთა ზედა კეთილ მორწმუნესა იმპერატორსა ჩვენსა მოანიჭე და ერი შენი საფარველსა ქვეშე მისა დაიცვე».

ჯვარი კიდევ ორჯერ იხილა **ქონსტანტინე**. ამ ხილვამ უფრო მიიზიდა იგი ქრისტეს სარწმუნოებისადმი, რომლის მიღება დაბოლოს გადასწყვიტა მან, მით უმეტეს, რომ დედა მისი დედოფალი მლენე უკვე ქრისტიანე იყო. **ქონსტანტინე** და დედოფალი მლენე მართლ-მადიდებელმა ეკლესიამ შერიცხა წმიდანებათა შორის და იგინი იწოდებიან მოციქულთ-სწორად, რადგან მსგავსად წმ. მოციქულთა, გულის მოდგინებით აერცვლებდნენ ქრისტეს სარწმუნოებას.

წმ. ელენემ ისურვა ენახა თვით ის ჯვარი, რომელზედაც აცვეს ქრისტე. ამისათვის იგი განზრახ წავიდა იერუსალიმში და იქ დიდხანს პატრიარქ მაკარისტან ერთად ეძებდა უფლის ჯვარს; მაგრამ არაფერი არ იცოდა, სად იყო იგი. მა ბოლოს ერთმა მოხუცებულმა ებრაელმა უჩვენა ადგილი, სადაც იყო გოლგოთა. რადგან ებრაელებს ჩვეულება ჰქონდათ სასჯელის იარაღები ჩაემარხათ იმავე ადგილს, სადაც სჯიდნენ დამნაშავეთა, ალბად იმავე ადგილს მდებარეობდა ჯვარი ქრისტესი. გოლგოთაზე აღშენებულ იქმნა რომის ერთი იმპერატორის აღრიანესაგან ბოშიანი (ტაძარი კერპთა) დედოფალმა ელენემ ბრძანა დაენგრიათ ეს ტაძარი; მართლაც მის ქვეშ მიწაში ნახეს სამი ჯვარი. ეს მოხდა 6 მარტს 326 წელსა. ამ სამ ჯვარში ერთზე აცვეს პატივთმთავარი, ხოლო ორ სხვაზე ორი ავაზაკი; მაგრამ როგორ გამოეცნოთ, რომელი ჯვარი იყო უფლისა? პატარა ფიცარი, ზედ წარწერით, რომელიც იესო ქრისტეს ჯვარზე იყო მიკრული, დიდი ხანია, რაც მოშორებოდა ჯვარს. ამ დროს გოლგოთას მახლობლად გაატარეს მიცვალებული. პატრიარქმა შეაჩერა ხალხი და უბრძანა ჯვრებით შეხება მიცვალებულის სხეუ-

ლზე. მიეხსნა თუ არა მიცვალებულის ჯვარი—რომელზედაც ჯვარცმულ იქმნა ქრისტე, მიცვალებული მაშინვე გაცოცხლდა. ჰეღლანი აღიესენ სიხარულით, სცეს თაყვანი ცხოველის მყოფელს ჯვარს; მაგრამ რადგან აქ ამ დროს დიდძალი ხალხი იყო შეკრებილი, თითოეულს არ შეეძლო ჯვართან მისვლა და თაყვანის ცემა სიგიწროვისა გამო, ამიტომ ხალხმა სთხოვა პატრიარქს აღეძარათა ჯვარი, რომ ყველას ეხილა იგი. პატრიარქი ავიდა მაღლობ ადგილზე და იქ აღმართა მაცხოვრის ჯვარი. მთელი ხალხი ლოცვილობდა, ხედავდა რა ჯვარს და ღმობიერის გულით ამბობდა: «უფალო, შეგვიწყალე! იხილეს რა ეს სასწაული, მრავალი კერპთ-თაყვანის მცემელი ერწმუნენ ქრისტეს და მოინათლენ».

მეფე იმ ადგილზე, სადაც ნახეს ჯვარი, დედოფალმა ელენემ აღაშენა ტაძარი სადიდებლად აღდგომილი უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესა. ამ ტაძარში დასვენებულ იქმნა უფლის ჯვარი; მისი ნაწილი, რომელიც მოცილებოდა ჯვარს და ლურსმნები, დასვენებულნი ქრისტე მაცხოვრის წმიდა სისხლით, ელენემ მოიტანა ქონსტანტინეპოლში. ცხოველ მყოფელი ჯვარის ეს ნაწილი მიიტანეს რუსეთში 1799 წელში მალტიდგან და დღეს იმყოფება პეტერბურგში.

614 წელში ხოზროი, პერსიის მეფე, ეომებოდა საბერძნეთის მეფე შოკის, მან აიღო იერუსალიმი, დაანგრია ეკლესიები და წაიღო პერსიაში ყოველივე, რაც კი მათში მოინახებოდა ძვირფასეული, მათ რიცხვში ცხოველს-მყოფელი უფლის ჯვარიც. მამი დიდხანს გაგრძელდა, და შოკის სიკვდილის შემდეგ მომობდა მისი ძე ირაკლი, პირველად თუმცა ვერ იმარჯვებდა, მაგრამ დაბოლოს მან სძლია ხოზროის, რომელიც ამის შემდეგ მალე კიდევ მოჰკლეს. მისი მემკვიდრე შეურიგდა ირაკლის, დაუბრუნა ტყვენი და ყოველივე ის, რაც მისმა მამამ მოიტაცა იერუსალიმში 14 წლის წინად.

მეფე ირაკლიმ დიდის ცერემონიით დაუბრუნა იერუსალიმს მისი წმიდა საკუთრება. პატრიარქი ზაქარია მრავალი ხალხით, რომელთაც ხელში ბზის ხის რტოები ეკავათ, შეეგება მეფეს გზაზე ელვონის მთის აქეთ. მეფე მიდიოდა მდიდრული სამეფო ტანთ-სა-

ცმელით, რომელიც მოქარგული იყო ოქროთი და ძვირფასი ქვებით, სამეფო გვირგვინით თავზე. როცა იერუსალიმს მიუახლოვდა, მეფემ თვითონ ისურვა ჯვარის წაღება და აიღო იგი მხარზე, მაგრამ როცა გოლგოთასთან ალაყაფის კარებში უნდა გასულიყვნენ, უეცრად ჯვარი გაკაფებულ იქმნა ღვთიური უხილავის ძალისაგან; მისი დანძრევა ევლარ მოახერხეს, ყველანი განცვიფრდნენ, არ იცოდნენ, თუ რას მოასწავებდა ეს. მაგრამ პატრიარქმა ზაქარიამ უეცრად დაინახა ალაყაფის კარებში მდგომი ღვთის ანგელოსი, ბრწყინვალე როგორც ელვა, რომელმაც რქვა: „ისე კი არ მიჰქონდა ჩვენს უფალს ეს ჯვარი როგორც თქვენ მიგაქვსთ.“ მაშინ პატრიარქი, რომელმაც მარტო იხილა ანგელოსი, მიუბრუნდა მეფეს და უთხრა მას: „ხელმწიფე! რიგი არ არის, რომ მდიდრული სამეფო ტანთ-საცმელით მორთულს მოგაქვს ჯვარი, რომელიც ჩვენი გულისათვის დამდაბლებულს და ენებულ მაცხოვარს მიჰქონდა თავის სხრებზე მორჩილებით და დამცირებით.“ მეფემ მაშინვე მოიხადა გვირგვინი და პორფირი, ჩაიცვა ღარიბული ტანთ-საცმელი და თავშიშველმა და ფეხ-შიშველმა წაიღო ტაძარში უფლის ჯვარი. პატრიარქმა დაასვენა ის უწინდელს ადგილს, და ყველანი ლოცვილობდნენ და იმეორებდნენ: «უფალო, შეგვიწყალე.»

ამ სასწაულებრივ ხილვისაგან ეხედავთ, რომ მორჩილებით უნდა მივიღოთ უფლის მოწყალება, და მხოლოდ იმას უნდა შევსწიროთ დიდება ყოველივე ჩვენი კეთილ შესრულებული საქმეებისათვის, არ უნდა ვამპარტაუნობდეთ და ვმედიდრობდეთ.

შინადასი: სოფლის მდგდეს სმა მრეკლთადმი საეკლესიო-სამშრუნეკლეების და მშობთა დასსების შესახებ.—გაგასიის სამეურნეო გამოფენის გუთსევა თბილისში.—თბილისის სასულაფრო სემინარიის ახალი რექტორი აქიმინდრიტი მ. ნიკოლოზი.—«მწყემსის» გორესპონდენცია აფსაზეთიდან.—საისტორიო მასალა.—ღრამატეა მენიერება თუ სელოვნება.—ახალი ამბები და შესიშვნები.—დაბადება უოკლად წმ. ღვთისმშობლისა და ცხოვრება მართლთა იოაკიმესა და ანანასი.—ამაღლება მარტოხნის ღ ცხოველსყოფელის ჯვარისა.